

Koperen munten uit de provincie Zeeland geslagen tussen 1580 en 1796 te Middelburg

Door Bruno Janson en Hendrik Van Caelenberghe

Duit van Zeeland 1776 geslagen te Middelburg naar een ontwerp van Martinus Holtzhey

De huidige provincie Zeeland viel voor wat de muntslag betreft lange tijd onder het grote gebied van Holland. Het omschrift op de Hollandse munten die in Dordrecht werden geslagen eindigde dan ook vaak met COMES HOL z ZEL (graaf van Holland en Zeeland). Op 18 december 1579 besloten de Staten van Zeeland een eigen munt op te richten te Middelburg. De vroegere muntmeester van Holland, Jeronimus Bruynseels, werd benaderd voor de functie van muntmeester van Zeeland. Toen deze accepteerde werden er gedeputeerden van Zeeland naar Antwerpen gestuurd om bij de vergaderde Algemene Staten aldaar voor elkaar te krijgen dat de Zeeuwse munten in het plakkaat op de "tolerantie der munten" zouden worden opgenomen. Dit om te voorkomen dat de Zeeuwse munten anders tot biljoen of hagemunt zouden worden verklaard. Tevens moesten de gedeputeerden toestemming zien te verkrijgen van aartshertog Matthias en van prins Willem van Oranje.

De Staten van Holland reageerden echter furieus op het voornemen van de Staten van Zeeland om een munthuis te openen. Ook prins Willem van Oranje liet in een brief weten *"er niet zeer mee ingenomen te zijn"*. De Staten van Holland bevelen zelfs om Jeronimus Bruynseels gevangen te laten nemen omdat hij het als onderdaan van Holland had gewaagd om een contract met de Staten van Zeeland af te sluiten met als doel de oprichting van een nieuwe munt. Jeronimus Bruynseels kwam tegen een borgtocht van 6000 gulden weer vrij op voorwaarde dat hij de stad (Dordrecht) niet zou verlaten. De Staten van Zeeland namen met deze hele gang van zaken geen genoegen en redeneerden dat als het oprichten van een nieuwe munt voorheen het voorrecht was van de kroon, dit voorrecht nu beruste bij de staten van ieder gewest omdat men het gezag van de Spaanse koning (Philips II) niet meer erkende. De Staten van ieder gewest hadden volgens Zeeland dus de soevereine macht een munthuis te openen indien ze dit in het belang achten van hun ingezetenen.

Gedurende dit gekibbel werd te Middelburg op raad van Bruynseels zolang Jan Noirot uit Antwerpen tot tijdelijk muntmeester benoemd (16 juni 1580) om alvast door te gaan met de voorbereidingen voor de munt. Hij is mogelijk de Jean Noirot die muntmeester te Antwerpen was van 1562-1572 (hij vluchtte in 1572 uit Antwerpen vanwege fraude). Er werd een provisorisch munthuis ingericht in een woonhuis op de hoek Dam/Molstraat.

Op 22 juli 1580 besloot Zeeland om het spel harder te gaan spelen, de baljuw van Middelburg kreeg opdracht om Jeronimus Bruynseels op te halen in Dordrecht. Mocht Holland hiertegen iets willen ondernemen dan zouden de Staten van Zeeland hierop reageren door ingezetenen van Holland die in Zeeland verbleven vast te zetten. Bruynseels kwam zonder problemen in Middelburg aan en werd op 22 augustus 1580 beëdigd. Op 24 november kreeg hij zijn eerste instructie om Philipsdaalders, Bourgondische daalders, gouden kronen, stuivers en oorden te slaan.

De eerste koperen oorden van Zeeland zijn geslagen met het portret van Philips II en met zijn titel als graaf van Zeeland. Op de keerzijde is het wapenschild van Oostenrijk-Bourgondië geplaatst. Het opschrift op een eerste zeldzame emissie was nog het devies van Philips II (DOMINUS MIHI ADIUTOR) maar dit werd later het nieuwe devies dat ook de andere gewesten gebruikten, namelijk: PACE ET IUSTITIA (vrede en gerechtigheid). Op 7 juni 1590 besloten de Staten van Zeeland overigens dat er in het gewest Zeeland alleen kopergeld in omloop mocht zijn dat ook in het gewest Zeeland zelf geslagen was. In de 17e eeuw verscheen de tekst LUCTOR ET EMERGO (ik worstel en kom boven) op de Zeeuwse duiten en oorden. In 1754 doken er echter duiten op met de tekst: LUCTOR ET EMENTOR. Dit betekent zoiets als: ik worstel en ga ten onder. Het zou hier om een misplaatste grap gaan van de stempelsnijder Martinus Holtzhey Junior. Drs. G. van der Meer draagt in een artikel hierover echter enkele feiten aan die zijn betrokkenheid in deze zaak twijfelachtig maken.

Het Zeeuwse provinciale munthuis heeft tot 1796 geproduceerd, de munten die na deze datum zijn geslagen zijn geen provinciale munten meer maar vallen onder de Bataafse Republiek. In 1798 werd de munt definitief gesloten en kort daarna kreeg al het muntpersoneel zijn ontslag.

Bibliographie : <http://www.duiten.nl/>

Duit voorstellende op de keerzijde de Hollandse maagd zittende in een tuin gemaakt van vlechtwerk met palen. Zij wijst met haar rechterhand naar de hemel als teken van vertrouwen op de heer. Als hek van de tuin dient een wapenschildje van Zeeland.